

Vabariigi Valitsuse määruse „Riigi spordipreemiate liigid, nende määramise ning tagasinõudmise tingimused ja kord“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Riigikogus 10.06.2026. a vastu võetud ja 1.08.2026. a jõustunud riigi kultuuripreemiate ja kultuuristipendiumide seaduse ning spordiseaduse muutmise seadusega (edaspidi *seadusmuudatus*) muudeti riigi kultuuri- ja spordistipendiumide ja preemiate määramise regulatsiooni. Seadusmuudatusega nähti ette, et riiklike spordistipendiumide määramine lõpetatakse.

Spordiseaduse (edaspidi ka *SpS*) § 10 lõike 1 kohaselt määrab Vabariigi Valitsus väljapaistvate sportlike saavutuste eest **riigi spordipreemiaid** (edaspidi *spordipreemia*). § 11 lõikes 1 nimetatud reeglite rikkumise korral otsustab spordipreemia tagasinõudmise Vabariigi Valitsus.

Seadusmuudatuse seletuskirja kohaselt on muudatuste tegemise eesmärk valdkonda suunatud riigieelarveliste vahendite tõhusam kasutamine ning töökoormuse optimeerimine. Spordistipendiumide kaotamisel jõuab riigi toetus sportlasteni teiste juba olemasolevate meetmete kaudu. Stipendiumidele on aja jooksul tekkinud alternatiive, mis on eesmärgipärasemad ja arvestavad enam sihtrühma vajadusi.

Spordiseaduse § 10 lõike 2 kohaselt kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega spordipreemiate liigid, määramise ja tagasinõudmise tingimused ja korra. Käesoleva eelnõu eesmärk on muudetud volitusnormi alusel vastava Vabariigi Valitsuse määruse kehtestamine. Eelnõu koostamisel on eeskujuks võetud kuni 31.07.2026. a kehtinud Vabariigi Valitsuse määrus¹. Eelnõusse on lisatud spordipreemia tagasinõudmist puudutavad sätted. Lisaks tehakse muudatusi, mis ajakohastavad preemiate andmise korraldust.

Määruse eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kultuuriministeeriumi spordiosakonna juhataja Margus Klaan (margus.klaan@kul.ee, 628 2328) ning õigus- ja haldusosakonna õigusnõunik Siiri Pelisaar (siiri.pelisaar@kul.ee; 628 2225).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kuuest paragrahvist.

Eelnõu § 1 toob välja **riigi spordipreemia liigid**.

Lõike 1 kohaselt määratakse riigi spordipreemiaid (edaspidi *preemia*) väljapaistvate sportlike saavutuste eest.

Lõike 2 kohaselt määratakse **elutööpreemia** füüsilisele isikule, kelle aastatepikkune panus Eesti sporti on pälvinud avalikkuse kõrge hinnangu ja kelle elutöö on olnud eeskujuks noorele põlvkonnale.

Lõike 3 kohaselt määratakse **aastapreemia** füüsilisele isikule väljapaistvate sportlike saavutuste või eduka treeneritöö eest, samuti tulemusliku sporditöö korraldamise, spordi propageerimise, spordipedagoogikasse või sporditeadusse antud panuse eest, mis on saavutatud või avalikustatud eelmise kalendriaasta jooksul.

¹ <https://www.riigiteataja.ee/et/akt/112122017024>

Lõike 4 kohaselt määratakse igal aastal **kuni kaks elutööpreemiat** ning **kuni kuus aastapreemiat**.

Kuni 31.07.2026. a kehtinud Vabariigi Valitsuse määruses oli konkreetselt kirjas preemiate arv – kaks elutööpreemiat ja kuus aastapreemiat. Eelnõuga ei muudeta välja antavate spordipreemiate maksimaalset arvu, kuid nähakse ette võimalus iga-aastaselt kaaluda välja antavate preemiate arvu.

Lõike 5 kohaselt kaasneb preemiaga tunnistus.

Kuni 31.07.2026. a kehtinud määruse kohaselt määrati preemia suurus igal aastal riigieelarves. Seadusmuudatusega täiendati spordiseadust, mille kohaselt kehtestab spordipreemia suuruse valdkonna eest vastutav minister määrusega.

Eelnõu § 2 reguleerib ettepanekute esitamist preemia määramiseks.

Lõike 1 kohaselt võivad ettepanekuid preemia kandidaatide kohta kirjalikult teha ministeeriumid ja kohaliku omavalitsuse üksused, spordiorganisatsioonid ning teised juriidilised isikud ja asutused, kelle põhikirjas või põhimääruses on sätestatud muu hulgas spordialane tegevus.

Lõike 2 kohaselt esitatakse preemia kandidaadid igal aastal hiljemalt 10. jaanuariks Kultuuriministeeriumile läbivaatamiseks.

Eelnõu § 3 reguleerib spordipreemiate komisjoni.

Lõike 1 kohaselt moodustab spordipreemiate komisjoni (edaspidi *komisjon*) kultuuriminister. Komisjoni esimees on kultuuriminister.

Lõike 2 kohaselt arutab komisjoni koosolekul läbi määruse § 2 lõikes 1 nimetatud ettepanekud ning teeb Vabariigi Valitsusele ettepaneku preemiate määramiseks. Ka kuni 31.07.2026. a kehtinud määruse kohaselt vaatas ettepanekud läbi kultuuriministri moodustatud nõuandev komisjon.

Lõike 3 kohaselt teenindab komisjoni Kultuuriministeerium.

Eelnõu § 4 sätestab komisjoni töökorra. Komisjoni töökorda senikehtinud määrus ei reguleerinud.

Lõike 1 kohaselt on komisjon otsustusvõimeline, kui komisjoni koosolekust võtab osa kaks kolmandikku komisjoni liikmetest. Komisjon võtab otsuse preemiate määramiseks vastu istungil lihthäälteenamusega.

Lõike 2 kohaselt kui preemia kandidaatidest ükski ei saa lihthäälteenamust, korraldatakse enim poolthääli saanud kandidaatide vahel teine hääletusvoor. Kui ka teises hääletusvoorus ei õnnestu komisjonil lihthäälteenamusega otsust vastu võtta, otsustab komisjoni esimees või tema äraolekul teda asendav komisjoni liige, kas korraldada veel üks hääletusvoor, eelistada kindlat kandidaati, heita liisku või jagada preemia mitme kandidaadi vahel.

Sätte teise lause eesmärk on tagada preemia väljaandmise otsuse langetamine ka olukorras, kus komisjoni liikmete hääled jagunevad mitme vooru järel võrdselt või kui teises voorus ei saavutata vajalikku häälteenamust. Selleks et vältida menetluse takerdumist, antakse komisjoni esimehele (või teda asendavale liikmele) kaalutusõigus valida sobivaim viis olukorra lahendamiseks. Esimees saab sõltuvalt konkreetsetest asjaoludest otsustada, millist võimalust rakendada.

Lõike 3 kohaselt kui komisjoni liige on preemia kandidaadiks, ei osale ta sellel aastal vastava preemia komisjoni töös.

Kui komisjoni liige võib preemia kandidaadi suhtes olla erapoolik või esineb huvide konflikt, taandab ta ennast sellele kandidaadile preemia määramise arutelust ja hääletamisest (lõige 4).

Kui komisjoni liige ei osale lõigete 3 ja 4 alusel preemiate hindamisel, arvestatakse lihthäälteenamus vastavalt hääleõiguslike komisjoni liikmete arvule (lõige 5).

Lõike 6 kohaselt asendab komisjoni esimehe äraolekul või juhul, kui tal on huvide konflikt lõigete 3 ja 4 alusel, teda komisjoni vanim hääleõiguslik liige.

Eelnõu § 5 sätestab preemiate määramise ja üleandmise

Lõike 1 kohaselt määrab preemiad Vabariigi Valitsus kultuuriministri esildisel komisjoni ettepanekute alusel.

Lõike 2 kohaselt antakse preemiad üle Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamise raames.

Kuni 31.07.2026. a kehtinud määrus sätestas, et preemiad antakse üle Eesti Vabariigi aastapäeval. Vastav norm on tekitanud praktikas mitmetimõistmist, seetõttu on eelnõus sätestatud, et preemiad antakse üle Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamise raames.

Eelnõu § 6 sätestab preemia tagasinõudmise.

Lõike 1 kohaselt kui dopinguvastane organisatsioon, rahvusvaheline spordiorganisatsioon, rahvuslik olümpiakomitee, rahvuslik paralümpiakomitee või spordialaliit on määranud spordiseaduse § 11 lõikes 1 nimetatud isikule karistuse samas lõikes nimetatud reeglite rikkumise eest, on Vabariigi Valitsusel õigus aasta jooksul karistuse määramise otsuse jõustumisest arvates nõuda pärast reeglite rikkumist määratud preemia isikult tagasi.

Senikehtinud regulatsioon ei sätestanud preemia tagasinõudmise alust. Eelnõuga antakse Vabariigi Valitsusel õigus aasta jooksul karistuse määramise otsuse jõustumisest arvates nõuda pärast reeglite rikkumist määratud preemia isikult tagasi. Seega on Vabariigi Valitsusel kaalutusõigus nõuda preemia tagasi võttes arvesse preemia saaja poolt toime pandud rikkumise sisu ja määratud karistust. Regulatsioon ei sätesta preemia tagasinõudmist iga rikkumise puhul automaatselt.

Spordiseaduse § 11 lõikes 1 nimetatud reeglite rikkumised ja nende eest määratud karistused võivad olla väga erinevad. Rikkumisteks võivad olla näiteks juhuslikult organismi sattunud keelatud aine, ühekordne vihje sõbrale spordivõistluse tulemuse ennustamisel, süsteemne keelatud ainete kasutamine aastate jooksul, regulaarne sporditulemustega manipuleerimine, mis on seotud rahvusvaheline kuritegevusega ja palju muud. Karistuseks võib olla näiteks hoiatus, mõnekuuline võistluskeeld või kõige karmimate juhtumite puhul ka eluaegne spordis tegutsemise keeld. Sel põhjusel on oluline jätta Vabariigi Valitsusele kaalutusõigus.

Lõikes 1 määratud aastane periood algab hetkest, kui dopinguvastase organisatsiooni, rahvusvahelise spordiorganisatsiooni, rahvusliku olümpiakomitee, rahvusliku paralümpiakomitee või spordialaliidu karistuse määramise otsus on lõplikult jõustunud ning preemia saajal ei ole võimalik seda enam vaidlustada ega õiguskaitse võimalusi kasutada. Jõustumise põhimõtte kehtib nii rahvuslike kui ka rahvusvaheliste organisatsioonide poolt tehtud otsuste puhul. Kultuuriministeeriumi teavitavad jõustunud otsustest spordialaliidud, Eesti Olümpiakomitee või Eesti Antidoping ja Spordieetika Sihtasutus.

Lõike 2 kohaselt teeb preemia tagasinõudmise otsustamiseks Vabariigi Valitsusele ettepaneku kultuuriminister.

Preemia tagasinõudmise otsustamisel arvestatakse eelkõige rikkumise mõju Eesti spordile, noortele ja ühiskonnale ning määratud karistuse liiki ja kestust (lõige 3). Teatud ühekordsed rikkumised, mille puhul on karistuseks hoiatus või mõnekuuline võistluskeeld ja teo toime pannud isik tunnistab oma süüd ja kahetseb, omavad suure tõenäosusega väiksemat mõju Eesti spordile, noortele ja Eesti ühiskonnale laiemalt kui süsteemne keelatud ainete kasutamine, regulaarne spordivõistlustega manipuleerimine või spordieetika reeglite rikkumine.

Lõike 4 kohaselt tagastab preemia tagasinõudmisel preemia saaja preemia täies ulatuses otsuses märgitud tähtpäevaks. Preemia saaja peab tagastama preemia summa täismahus. Preemia osalist tagasinõudmise võimalust ei ole, sest kui Vabariigi Valitsus otsustab, et rikkumise ja karistuse mõju Eesti spordile, noortele ja ühiskonnale laiemalt on piisavalt suur, siis ei ole aktsepteeritav toetuse osaline tagasi nõudmine.

3. Eelnõu terminoloogia ja vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõus ei ole kasutusele võetud uusi termineid. Eelnõu vastab Euroopa Liidu õigusele.

4. Määruse mõjud

Seadusmuudatusega nähti ette, et riiklike spordistipendiumide määramine lõpetatakse. Käesolev eelnõu kajastab seega üksnes preemiate maksmist, mille regulatsioon on suures osas üle võetud kuni 31.07.2026. a kehtinud Vabariigi Valitsuse määrusest. Lisandunud on spordipreemia tagasinõudmist puudutavad sätted. Lisaks tehakse muudatusi, mis ajakohastavad preemiate andmise korraldust (komisjoni töökord).

4.1 Spordistipendiumide määramise lõpetamine ja preemiate määramine

4.1.1. Kaasnev mõju: mõju spordile

Sihtrühm: 1) spordialaliidud (69) ja maakondade spordiliidud (15), kes taotleavad spordistipendiumi tippspordiga tegelevatele füüsilistele isikutele; Eesti Paralümpiakomitee; 2) sportlased.

Mõju kirjeldus: Muudatusel on spordi korraldusele positiivne mõju. Tippportlaste toetamise süsteem korrastub, muutub lihtsamaks ja selgemaks nii spordiorganisatsioonidele kui ka sportlastele. Spordistipendiumi kaotamisel suunatakse seni spordistipendiumideks planeeritud vahendid teistesse valdkonna toetusmeetmetesse ning sportlaste toetamine muutub sihipärasemaks ja selgemaks.

Võrreldes kehtiva korraga ei muutu preemiate liigid ega nende sisu. Määratavate preemiate arvu muudetakse paindlikumaks.

4.1.2. Kaasnev mõju: mõju halduskoormusele

Sihtrühm: 1) spordialaliidud (69) ja maakondade spordiliidud (15), kes taotleavad spordistipendiumi tippspordiga tegelevatele füüsilistele isikutele; 2) Eesti Paralümpiakomitee.

Mõju kirjeldus: Spordialaliitude ja maakondade spordiliitude halduskoormus väheneb. Tippportlaste toetamine on korraldatud EOK spordialaliitude toetuse kaudu, mida viimased juba taotleavad. Muudatusega süsteem ühtlustub ning kaob ära mitmest kohast taotlemine. Eesti

Paralümpiakomitee on juba Kultuuriministeeriumi spordivaldkonna partnerorganisatsiooni toetuse sihtrühmas ja selle taotleja ning tema halduskoormus ei muutu.

4.1.3. Kaasnev mõju: mõju riigiasutuste töökorraldusele

Sihtrühm: Kultuuriministeerium, kultuuriminister

Mõju kirjeldus: Spordistipendiumide määramise lõpetamisega töökoormus väheneb ning see võimaldab töökorraldust optimeerida. Muudatus vähendab toetuse andjate töökoormust ja toetusmeetmete dubleerimist.

4.2. Dopinguvastaste ja spordieetika reeglite rikkumise tõttu preemia tagasinõudmine

4.2.1. Kaasnev mõju: mõju spordile

Sihtrühm: preemia saanud isikud

Mõju kirjeldus: Rikkumisel preemia tagasinõudmine näitab, et spordivaldkonnas ei ole ebaeetiliselt käituvatel isikutel kohta. See aitab avalikkusele tagada spordi positiivse maine, kuvandi ja usalduse valdkonna vastu. Muudatuse mõju valdkonna jaoks on väga oluline, sest aitab puhtale spordile kaasa.

4.2.2. Kaasnev mõju: mõju riigiasutuste töökorraldusele

Sihtrühm: Kultuuriministeerium, Vabariigi Valitsus

Mõju kirjeldus: Kui riikliku spordipreemia saanud isik mõistetakse süüdi dopinguvastaste ja spordieetika reeglite rikkumise eest, võib Vabariigi Valitsus kultuuriministri ettepanekul otsustada temalt preemia tagasinõudmise. See võib tähendada ajutise töömahu suurenemist (vastava otsuse ettevalmistamine ja menetlemine).

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Riigipreemiate maksmiseks vajalikud vahendid nähakse ette Kultuuriministeeriumi valitsemisala eelarves. Menetlemiseks (sealhulgas preemiate tagasinõudmiseks) vajalikud vahendid on Kultuuriministeeriumi eelarves.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile ja arvamuse avaldamiseks Eesti Olümpiakomiteele, Eesti Paralümpiakomiteele, spordialaliitudele, maakondade ja linnade spordiliitudele.

Eesti Paralümpiakomitee, Saaremaa Spordiliit ja Eesti Jalgratturite Liit kooskõlastasid eelnõu märkusteta. Rahandusministeeriumi mitteametlikult esitatud märkuse põhjal on täiendatud eelnõu seletuskirja ja täpsustatud, et riigipreemiate maksmiseks vajalikud vahendid nähakse ette Kultuuriministeeriumi valitsemisala eelarves.